

ІНСТИТУЦІЙНІ ІНДИКАТОРИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

INSTITUTIONAL INDICATORS OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS

Досліджено економічні передумови інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств України до початку російського окупаційного вторгнення 2022 року та сформульовано авторське бачення інституційних індикаторів, які б сприяли позитивним рішенням потенційних інвесторів агросектору України в короткостроковій перспективі. На основі аналізу фінансових показників діяльності сільськогосподарських підприємств України встановлено, що загалом вони є інвестиційно привабливими, проте в умовах воєнного має місце зростання ризику невизначеності інвесторів, що обумовлений імовірністю втрати капіталу внаслідок окупації окремих територій та законодавчо незахищеною інвестицій. Визначено, що ключовим індикатором покращення інвестиційного клімату є позиціонування України як правової держави, що в умовах війни зберігає державний устрій та демонструє узгоджену взаємодію інституцій різного рівня, спрямовану на комплексну підтримку агросектору під час посівної кампанії для забезпечення максимально можливого урожаю та попередження продовольчої кризи національного та глобального масштабу.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інституційні суб'єкти, інституційні індикатори, сільськогосподарське підприємство, документування, бухгалтерський облік, звітність.

УДК 330.322:338.432:657.3

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-18>

Канцедал Н.А.

к.е.н., доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет

Лера О.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет

Kantsedal Nataliya

Poltava State Agrarian University

Leha Olha

Poltava State Agrarian University

In the article the economic prerequisites of investment attractiveness of agricultural enterprises of Ukraine to the beginning of Russian occupation invasion in 2022 are investigated and the author's vision of institutional indicators, contributing to the positive decisions of potential investors in the agricultural sector of Ukraine in the short term perspective is formulated. To achieve the purpose, the following methods were used: deductive method (to study the influence of military operations on the Ukrainian territory on the activities of agricultural enterprises and their investment attractiveness); statistical research and monetary analysis (to assess the primary signs of investment attractiveness of companies); periodization (to study in depth the variable states of the object of knowledge with subsequent identification of indicators of its quantitative and qualitative changes). On the basis of the analysis of financial indicators of agricultural enterprises of Ukraine it has been revealed that they are attractive for investments generally. It was found that 2022 was a powerful marker of a new geo-economic era, characterized by institutional changes that can positively affect the investment climate in the agricultural sector of Ukraine in the short term. At the heart of these changes is the state of Ukraine as a national-level regulatory institution, which has introduced new legislative changes aimed at avoiding a food crisis. The justification of institutional indicators of investment attractiveness of the agricultural sector of Ukraine is carried out taking into account the economic interest of states that conduct policy of support and assistance to Ukraine, aimed at ending the war, overcoming its consequences, and preventing a global food crisis. It was determined that the key aspect of improving the investment climate is positioning Ukraine as a state governed by the rule of law during the war. It allows making optimistic prognoses on introduction of effective mechanisms of realization of the national investment plan, preferential taxation of direct foreign investments, and insurance of investment risks.

Key words: investment, investment climate, institutional participants, institutional indicators, agricultural enterprise, documentation, accounting, reporting.

Постановка проблеми. Воєнні дії на території України стали причиною найважчої посівної кампанії у 2022 році, обтяженої повною або частковою окупацією окремих районів та областей, замінуванням сільськогосподарських угідь та доріг, блокуванням морських портів, складів та зернохосовищ, порушенням логістичних зв'язків, руйнуванням господарських будівель, знищенням або викраденням сільськогосподарської техніки, нестачею пального, сировини та інших оборотних активів [1].

Все це загострює проблему глобальної нестачі продовольства, оскільки частка України у глобальному експорті лише зернових склала 10% у 2020–2021 та 14% у 2021–2022 роках [2].

З метою попередження гуманітарної кризи всередині країни, створено низку нормативних документів, зокрема щодо заборони та обмеження експорту сільськогосподарської продукції [3], розширено перелік заходів державної фінансової під-

тримки сільськогосподарських товаровиробників у 2022 році [4].

Ризик втрати можливості розпочати виробничий цикл майже на 30 % посівних площ обумовив невідкладну потребу прийняття Закону України № 7178 «Про забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [5], яким запроваджено комплексні заходи щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників (зокрема, спрощення процедури користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення в умовах воєнного стану, спрощення процедурних аспектів юридичного оформлення орендних відносин). За попередніми оцінками, це дозволить додатково залучити до обробітку землі комунальної та державної власності – до 20 тис. га до 400 тис. га відповідно [6].

На тлі суттєвих деформацій економічного потенціалу сільськогосподарських виробників, спричинених війною, питання інвестування в аграр-

ний сектор України не втрачають актуальності. В нових умовах на рішення інвесторів впливатимуть не лише наявність додаткових ризиків, а й ретельний підхід до вивчення інституційних індикаторів, що обумовлюють наявний та імовірні сценарії розвитку інвестиційного клімату в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Оцінка короткострокових та середньострокових перспектив України на тлі російського воєнного вторгнення є предметом широких дискусій у наукових колах. Так, у квітні 2022 року колективом авторів Віденського інституту міжнародних економічних досліджень опубліковано звіт «Russia's Invasion of Ukraine: Assessment of the Humanitarian, Economic and Financial Impact in the Short and Medium Term» [7].

У контексті досліджуваного теми основні ідеї згаданої вище праці зводяться до наступного: сільськогосподарський сектор, де нещодавно була проведена земельна реформа, має великий потенціал для зростання ефективності, яка може бути досягнута за рахунок збільшення післявоєнних інвестицій [7, с. 6]. Ключовим аспектом таких інвестицій автори вбачають інтеграцію з ЄС, що відкривало б можливості участі у всіх основних програмах ЄС – об'єднувальних фондах, програмах обміну, дослідження та наукового співробітництва, транс'європейських транспортних та інших інфраструктурних проектах, спільної енергетичної політики та програм переходу, пов'язаних з зеленим курсом економіки (New Green Deal) [7, с. 48].

Водночас найбільш проблемними питаннями, що спричиняють несприятливий інвестиційний клімат в Україні є наявність загроз та ризиків гібридної війни, недосконалість законодавства, податкової системи, ризики втрат або знецінення капіталу, бюрократія, корупція, тіньові схеми [8].

У дослідженні причин, що перешкоджають активному інвестуванню в український агросектор, А. Гмирін називає «застаріле податкове законодавство, відсутність конструктивного діалогу держави з інвесторами і корумповане судочинство» [9]. На думку автора, це суттєво послаблює імідж нашої держави в очах зовнішніх інвесторів.

З іншого боку, варто відзначити: діяльність вітчизняних сільськогосподарських підприємств, що мали високі або достатні показники фінансової незалежності до 2022 року все більше характеризувалася прагненням формулювати власну інвестиційну стратегію, зважаючи на низьку активність зовнішніх інвесторів [10, с. 15].

В умовах війни 2022 року держава є ключовим регуляторним інститутом національного рівня, що генерує стратегічно важливі рішення, спрямовані як на збереження територіальної цілісності України, так і на досягнення позитивних результатів економічної діяльності, в тому числі у галузі сільського господарства. Саме тому законодавчі

ініціативи, спрямовані на підтримку агросектору, слід розглядати як серйозне підґрунтя для розвитку інвестиційної стратегії сільськогосподарських товаровиробників, здатних використовувати аграрний потенціал в умовах невизначеності.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення економічних передумов інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств України до початку російського окупаційного вторгнення та ідентифікація інституційних індикаторів, які б сприяли позитивним рішенням потенційних інвесторів агросектору в короткостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні передумови інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств України слід розглядати у контексті багаторівневого моніторингу оціночних індикаторів, що включають фінансові-економічні, екологічні та соціальні показники, іміджеві характеристики діяльності окремих господарських суб'єктів.

Основним джерелом інформації для первинної оцінки індикаторів інвестиційної привабливості підприємств є дані бухгалтерського обліку, фінансової та статистичної звітності. За будь-яких обставин процес формування інвестиційної стратегії не може обійтися без ретроспективного аналізу фінансово-економічних показників, що у межах даного дослідження виконувався на основі відкритих даних розділу «Економічна статистика» Державної служби статистики України [11].

Одним із основних факторів, що впливають на ефективність інвестиційного процесу є загальні показники діяльності підприємств, які у свою чергу, дозволяють визначити можливості ресурсного забезпечення капітальних та фінансових інвестицій. На рис. 1 представлено динаміку фінансових результатів до оподаткування підприємств України за 2013–2020 рр.

Як видно з рис. 1, за представлений період близько 70 % підприємств України отримали позитивний фінансовий результат до оподаткування.

Частка підприємств, які отримали позитивний фінансовий результат у сфері сільського господарства склала 85%, відповідно негативний фінансовий результат отримало 15% сільськогосподарських підприємств. Динаміка чистого прибутку (збитку) від діяльності підприємств України за 2013–2020 рр. свідчить, що сільське, лісове та рибне господарство має характер прибутковості. В середньому за досліджувані період питома вага прибуткових підприємств в цілому по Україні склала 71%, а збиток отримало 29% господарюючих суб'єктів відповідно.

Загальні тенденції інвестиційної активності підприємств України в частині капітальних інвестицій упродовж 2017–2019 років характеризуються позитивною динамікою (табл. 1). У 2019 році порівняно з 2017 роком сума капітальних інвес-

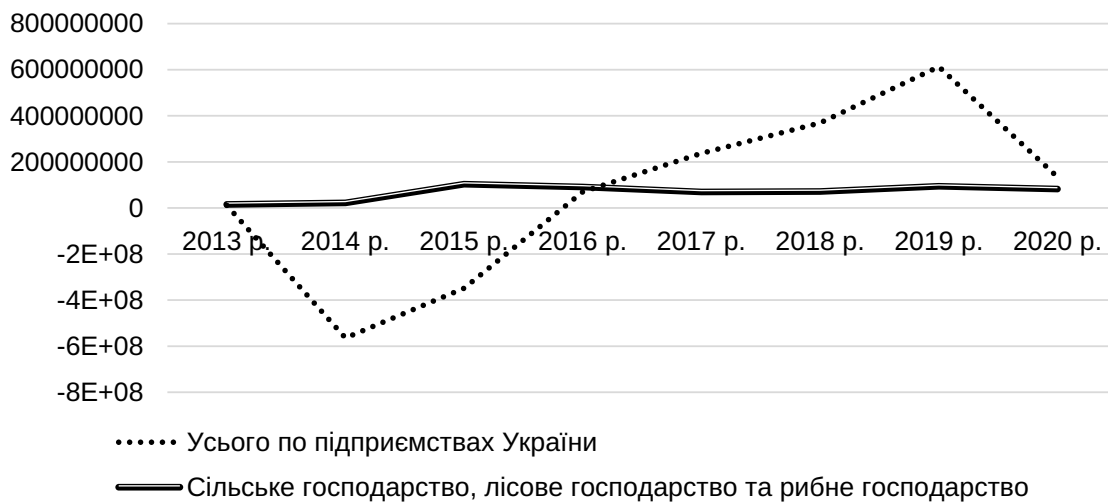

Рис. 1. Динаміка динаміку фінансових результатів до оподаткування підприємств України за 2013–2020 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату

тицій за видами активів збільшилася на 171 млрд 635,9 млн грн, або на 41,6%. При цьому інвестиції у матеріальні активи зросли у 2019 році порівняно з 2017 роком на 166 млрд 146,7 млн грн, або на 41,8%, у нематеріальні активи – на 5 млрд 489,2 млн грн, або на 35,7%.

В розрізі об'єктів активів проведений аналіз дає можливість зробити наступні висновки: вартість капітальних інвестицій у житлові будинки зросла на 8,6%, нежитлові будинки – на 55,7%, інженерні споруди – на 73,7%, машини, обладнання та інвентар – на 38,4%, транспортні засоби – на 20,1%, земля – на 45,7%, довгострокові біологічні

активи тваринництва – на 24,4%, інші матеріальні активи – на 56,2%. Структура капітальних вкладень в активи за 2019 рік представлена на рис. 2.

У структурі капітальних інвестицій в активи переважає частка вкладень у матеріальні активи – в середньому 95,3%, тоді як в нематеріальні активи відповідно 4,7%.

У структурі капітальних інвестицій у матеріальні активи переважає частка інвестицій у машини, обладнання та інвентар. Зокрема, у загальних капітальних інвестиціях у активи частка машин, обладнання та інвентарю склала у досліджуваних роках відповідно 34,8%, 33,1% та 34%.

Таблиця 1

Динаміка та структура капітальних інвестицій підприємств України за видами активів, 2017, 2019 рр.

Показники	2017 р.		2019 р.		Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
	сума, млн грн	у %	сума, млн грн	у %	+;-	%
Інвестиції у матеріальні активи:	397426,4	96,3	563573,1	96,4	+166146,7	+41,8
житлові будівлі	51238,9	12,4	55623,6	9,5	+4384,7	+8,6
нежитлові будівлі	57638,8	14,0	89717,7	15,4	+32078,9	+55,7
інженерні споруди	75946,5	18,4	131910,5	22,6	+55964	+73,7
машини, обладнання та інвентар	143588,9	34,8	198709,5	34,0	+55120,6	+38,4
транспортні засоби	52703,3	12,8	63319,1	10,8	+10615,8	+20,1
земля	1281	0,3	1866	0,3	+585	+45,7
довгострокові біологічні активи	3295,5	0,8	4101,2	0,7	+805,7	+24,4
інші матеріальні активи	11733,5	2,8	18325,5	3,1	+6592	+56,2
Інвестиції у нематеріальні активи	15386,3	3,7	20875,5	3,6	+5489,2	+35,7
з них						
програмне забезпечення та бази даних	7776,9	1,9	9886,6	1,7	+2109,7	+27,1
права на комерційні позначення, авторські та суміжні права тощо	5446,8	1,3	7525,3	1,3	+2078,5	+38,2
Усього	412812,7	100	584448,6	100	+171635,9	+41,6

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату

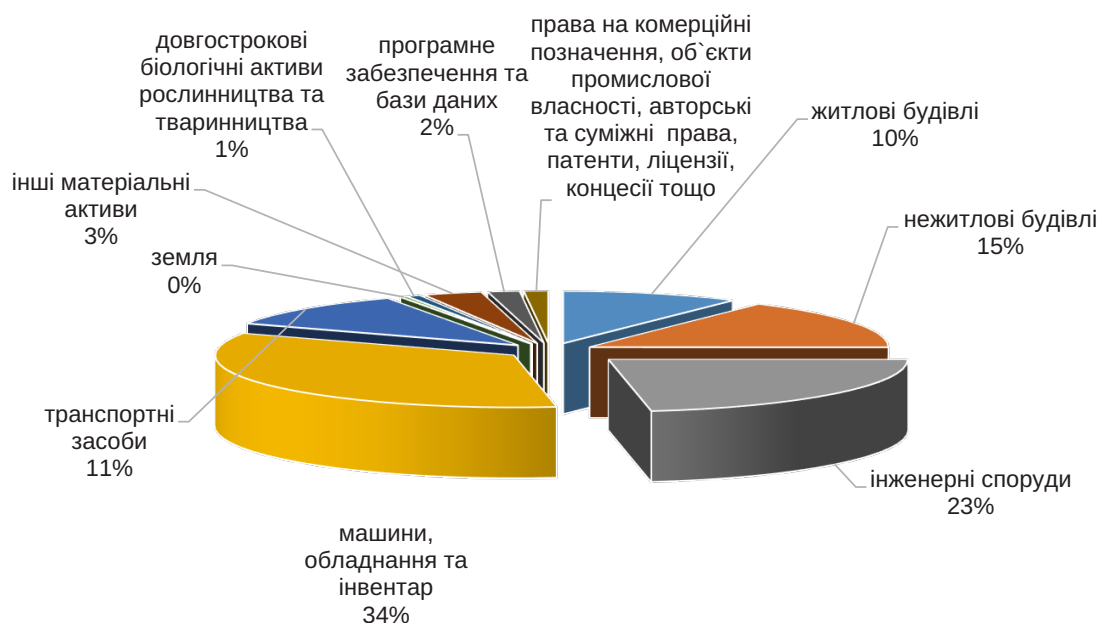

Рис. 2. Структура капітальних вкладень в активи за 2019 р., %

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату

Оскільки у фокусі даного дослідження є агро-сектор України, доцільно проаналізувати динаміку капітальних вкладень у сільське господарство в розрізі відповідних видів активів (табл. 2).

В ході аналізу капітальних вкладень в активи агросектору України виявлено, що сума інвестованих коштів зменшилася у 2020 році порівняно з 2019 роком на 8 млрд 449 млн 774 тис. грн, або на 14,3%. При цьому сума інвестицій у матеріальні активи зменшилася на 7 млрд 833 млн 585 тис. грн, або на 13,6%, у нематеріальні активи на 526 млн 189 тис. грн, або на 37%.

В структурі капітальних вкладень в матеріальні активи спостерігається зниження інвестування: у будівлі житлові – на 50 млн. 544 тис. грн, або на 36,5%; у будівлі нежитлові – на 1 млрд 489 млн. 356 тис. грн, або на 14,4%; в інженерні споруди – на 739 млн 772 тис. грн, або на 26,9%; у машини, обладнання та інвентар – на 2 млрд 672 млн 164 тис. грн, або на 9,5%; у транспортні засоби – на 2 млрд 172 млн. 873 тис. грн, або на 22,4%; у землі – на 12 млн. 955 тис. грн, або на 4,5%; у довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва – на 778 млн. 625 тис. грн, або на 13,6%; в інші матеріальні активи – на 7 млн. 296 тис. грн, або на 1,1%.

Щодо капітальних вкладень у нематеріальні активи, то витрати на придбання прав на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти зменшилися на 26 млн. 497 тис. грн, або на 63,5%, програмне забезпечення та бази даних – на 1 млн. 340 тис. грн, або на 2,9%.

В цілому, обсяг капітальних інвестицій в аграрний сектор України характеризується невисокими

показниками. У структурі капітальних інвестицій переважають капітальні інвестиції в матеріальні активи, станом на 2020 рік їх питома вага становить 98,4%, а у 2019 році – 97,6%.

Динаміка придбання сільськогосподарськими підприємствами України нової сільськогосподарської техніки, запчастин, вантажних автомобілів у 2017–2020 роках представлена у табл. 3.

Аналіз даних табл. 3 свідчить про негативну динаміку капітальних інвестицій, пов'язаних із придбанням сільськогосподарської техніки, запасних частин та вантажних автомобілів. Кількість одиниць придбаної техніки у 2020 році порівняно з 2017 роком загалом зменшилася майже у 2 рази. Основними причинами такої тенденції є висока вартість та недостатність заходів державної підтримки сільськогосподарських виробників.

Отже, за даними ретроспективного аналізу фінансово-економічних показників та актуальних наукових публікацій можна констатувати: дослідження причин, що спричиняють погіршення інвестиційного клімату для аграрних підприємств України доцільно розглядати з урахуванням їх умовної періодизації на «довоєнний» (до 2022 року) та «післявоєнний» період. Це дозволяє виокремлювати і поділяти інформацію на кількісно та якісно однорідні групи з метою її систематизації за часовими та просторовими критеріями для отримання нових теоретичних знань. В основі такого поділу є 2022 рік, оскільки масоване російське військове вторгнення в Україну стало причиною суттєвих змін у глобальних економічних та геополітичних площинах.

2022 рік став потужним маркером нової гео-економічної епохи, що характеризується все біль-

Динаміка капітальних інвестицій за видами активів у сільське, лісове та рибне господарство України за 2019–2020 рр.

Види активів	2019 р.			2020 р.			Відхилення 2020 р. до 2019 р.	
	Сума, тис. грн.	У % до суми	У % до загальної вартості	Сума, тис. грн.	У % до суми	У % до загальної вартості	+;-	%
Обсяг капітальних інвестицій	59129469	100,0	9,5	50679695	100,0	10,0	-8449774	-14,3
У тому числі:								
Інвестиції в матеріальні активи	57705489	97,6	9,6	49871904	98,4	10,3	-7833585	-13,6
з них								
будівлі житлові	138582	0,2	0,2	88038	0,2	0,3	-50544	-36,5
будівлі нежитлові	10310677	17,4	10,3	8821321	17,4	11,2	-1489356	-14,4
інженерні споруди	2752625	4,7	1,8	2012853	4,0	1,6	-739772	-26,9
машини, обладнання та інвентар	28127680	47,6	14,2	25455516	50,2	15,7	-2672164	-9,5
транспортні засоби	9688160	16,4	14,7	7515287	14,8	15,0	-2172873	-22,4
земля	288015	0,5	12,9	275060	0,5	12,0	-12955	-4,5
ДБА	5718102	9,7	95,3	4939477	9,7	94,1	-778625	-13,6
інші матеріальні активи	681648	1,2	3,3	674352	1,3	3,0	-7296	-1,1
Інвестиції в нематеріальні активи	1423980	2,4	6,1	897791	1,6	3,6	-526189	-37,0
з них								
права на комерційні позначення, авторські та суміжні права тощо	41 713	0,1	0,5	15216	0,0	0,2	-26497	-63,5
програмне забезпечення та бази даних	46643	0,1	0,5	47983	0,1	0,4	+1340	+2,9

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату

шим злиттям глобальної економіки і безпеки. На думку Н. Cohen, концепція геоекономічної епохи передбачає піддавати іноземні інвестиції новому розгляду – через призму національної безпеки окремих держав [12, с. 793]. З одного боку – це притік іноземних інвестицій в країну, що може стати полем дипломатичної битви з точки зору імовірності нанесення шкоди інвестором (наприклад, Huawei і 5G) [12, с. 793], у нашому ж випадку – це ризик втрати капіталу інвестора в умовах війни.

У цьому контексті L. Gavatiuk акцентує увагу на наступних проблемах інституційного характеру: 1) низький рівень захисту інвесторів, оскільки відбувається великий відтік капіталу внаслідок окупації території; 2) ризик невизначеності іноземних інвесторів щодо того, наскільки добре їхні інвестиції в Україні захищені під час збройних конфліктів та військових дій [8].

Проте ключовим аспектом покращення інвестиційного клімату може стати позиціонування України як правової держави в умовах війни, що підвищує ступінь довіри до неї як до центрального регуляторного інституту національного рівня. Позитивним зрушенням у цьому напрямку дали

початок впровадження нових законодавчих змін 2022 року, пов'язаних з недопущенням продовольчої кризи всередині країни, а також напрацювання політичного іміджу, сприятливого для налагодження та зміцнення міждержавних зав'язків у вирішенні глобальних проблем суспільства.

Відповідно, для комплексної оцінки інституційних індикаторів інвестиційної привабливості агросектору України скористаємося методом їх періодизації та класифікації на позитивні і негативні, «фактичні» (ті, що мають місце в реаліях) і «прогнозні» (ті, що на думку авторів, є найбільш вірогідними для України у її геоекономічній перспективі).

Отже, в період до 24.02.2022 р. позитивними індикаторами, що формували інвестиційний клімат в агросекторі України були: 1) географічне положення та сприятливі кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва; 2) прибутковість діяльності суб'єктів сільськогосподарського виробництва; 3) готовність суб'єктів сільськогосподарського виробництва розвивати власну інвестиційну стратегію з урахуванням принципів біоекономічного розвитку [10, с. 18].

Таблиця 3

Придбання сільгоспідприємствами України нової техніки та запчастин, автомобілів вантажних за 2017–2020 рр., шт.

Найменування	Роки				Відхилення 2020 р. до 2017 р. %
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Трактори всіх видів	3688	3105	2109	1976	-46,4
з потужністю менше 40 кВт	95	108	61	84	-11,6
з потужністю 40 - 60 кВт	323	257	187	170	-47,4
з потужністю від 60 - 100 кВт	1489	1320	817	738	-50,4
понад 100 кВт	1782	1420	1044	984	-44,8
Плуги	1786	1483	924	837	-53,1
Культиватори	2374	1828	1330	1101	-53,6
Борони	2740	2505	1974	1662	-39,3
Сівалки (без тукових)	2322	1718	1323	1188	-48,8
Розкидачі гною і добрив (включаючи сівалки тукові)	1398	1230	938	735	-47,4
Машини і пристрої для поливу	367	490	302	293	-20,2
Водяні насоси і насосні станції	696	874	764	573	-17,7
Сінокосарки	435	317	293	220	-49,4
Жатки валкові	1194	828	566	1240	+3,9
Прес-пакувальники, включаючи прес-підбирачі	296	259	181	171	-42,2
Комбайни зернозбиральні	1026	576	487	443	-56,8
Комбайни кукурудзозбиральні	9	8	5	4	-55,6
Комбайни кормозбиральні	42	41	23	22	-47,6
Комбайни бурякозбиральні	10	13	-	-	-100,0
Молотарки	68	57	39	17	-75,0
Сортувальні і калібрувальні машини і механізми	132	116	86	66	-50,0
Машини для збирання овочів і баштанних культур	21	50	-	26	23,8
Машини для збирання плодів, ягід, винограду	4	9	-	-	-100,0
Зерноочисні машини	390	260	242	148	-62,1
Доїльні установки та апарати	222	106	198	217	-2,3
Очищувачі-охолоджувачі молока	87	94	81	78	-10,3
Молочні сепаратори	7	5	7	13	85,7
Інкубатори	3	-	-	-	-100,0
Машини і механізми для приготування кормів	221	183	195	155	-29,9
Роздавачі кормів для великої рогатої худоби	105	86	83	73	-30,5
Роздавачі кормів для свиней	58	21	46	27	-53,4
Транспортери для прибирання гною	334	329	326	335	0,3
Причепи та напівпричепи сільськогосподарські	1202	1217	923	845	-29,7
Автомобілі вантажні					
з дизельними та напівдизельними двигунами внутрішнього згоряння	703	513	500	453	-35,6
з поршневыми двигунами внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням	26	26	14	7	-73,1

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату

Разом з тим, до негативних індикаторів цього періоду слід віднести: 1) відсутність довіри до української влади та судової системи; 2) високий рівень корупції; 3) відсутність податкових преференцій для зовнішніх інвесторів; 4) низькі темпи мінімізації тіньового сектору економіки й інституційна неузгодженість державних суб'єктів, відпо-

відальних за боротьбу з фіктивними фінансовими інструментами [13]; 4) відсутність дієвих механізмів державної підтримки сільськогосподарських виробників; 5) загроза війни.

З початком воєнного вторгнення в Україну російськими окупаційними військами 24.02.2022 р. найбільш несприятливим індикатором інвестицій-

ного клімату є фактор війни та незаконної тимчасової окупації частини її території.

Водночас, Україна стала центральним суб'єктом нової геополітичної епохи, щоденно демонструючи, що українські державні та суспільні інституції достатньо ефективні, щоб пройти випробування війною. За таких умов до позитивних індикаторів «довоєнного» періоду додаються нові інституційні рішення, спрямовані на підтримку аграрного сектору, допомогу регіонам, що постраждали від воєнних дій та попередження глобальної продовольчої кризи. До них відносяться:

1. Оперативне реагування на підвищений рівень небезпеки під час польових робіт в зв'язку із замінуванням до 10 % сільськогосподарських угідь [1], а саме: запуск проєкту Military.feodal.online компанії Feodal спільно з Міністерством аграрної політики України, що допомагає аграріям передавати інформацію про заміновані поля.

2. Оперативне реагування органів ДСНС та ЗСУ, що отримують інформацію від компанії Feodal про стан і проблему поля та координати, де потрібні перевірка і знешкодження вибухонебезпечних предметів.

3. Оперативне прийняття законодавчих змін, зокрема щодо:

1) полегшення ведення посівної кампанії (Закон України №7178 «Про забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»);

2) введення податкових пільг, пов'язаних із платою за землю, нарахуванням і сплатою загального мінімального податкового зобов'язання на тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ територіях, а також на ділянках, що визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди (Закон України № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану»);

3) розширення можливостей кредитування сільськогосподарських виробників шляхом внесення змін до постанови КМУ від 14 липня 2021 р. № 723, а також доповнення державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», завдяки чому станом на 5 квітня 2022 року більше 900 сільськогосподарських підприємств залучили кредити в українських банках на загальну суму 1 млрд 785 млн грн (без урахування перехідних минулорічних кредитів), а за програмою портфельних гарантій 80% – на 1 млрд 494 млн грн [6];

4) підтримка логістики шляхом зменшення ризиків для перевізників, що передбачає державні гарантії компенсації шкоди за можливе пошкодження майна через воєнні дії у разі відмови страхувальниками у наданні страхового покриття (розпорядження КМУ № 255-р від 30 березня 2022 р.);

5) розширення можливостей ресурсного забезпечення паливом сільськогосподарських виробників, що дозволяє продаж пального стандарту Євро-3 та Євро-4 (Постанова КМУ від 16 березня 2022 р. № 292 «Про внесення змін до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив»);

6) розширення можливостей ресурсного забезпечення технікою, що дозволяє під час воєнного стану експлуатувати сільськогосподарську техніку без реєстрації (Наказ № 154 Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про технічне забезпечення комплексу польових робіт в умовах воєнного стану 2022 року»);

7) тимчасове скасування процедур сертифікації насіння та садивного матеріалу для забезпечення безперешкодного процесу їх реалізації сільськогосподарським виробникам (Наказ Державного центру сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції № 132 від 01.03.2022 р.);

8) автоматичне продовження строку дії ліцензій (на 90 днів після його припинення або скасування на період дії воєнного стану) на зберігання, транспортування та застосування пестицидів (Постанова КМУ від 16 березня 2022 р. № 297 «Деякі питання перевезення (транспортування), зберігання, застосування та торгівлі пестицидами і агрохімікатами»).

На рівні господарюючих суб'єктів реалізація права скористатися переліченими законодавчими перевагами відбувається шляхом прийняття відповідних управлінських рішень. Разом з тим слід пам'ятати, що переважна їх частина мають тимчасовий характер і в умовах війни необхідно достатню увагу приділяти документуванню господарських процесів. Відповідно, підвищуються вимоги до систем бухгалтерського обліку як інституту первинної інформації про сільськогосподарську діяльність. Це сприятиме формуванню релевантних показників фінансової, управлінської, податкової та статистичної звітності.

Висновки з проведеного дослідження. Інвестиції є одним із основних драйверів розвитку національної економіки, потужним інструментом структурних і якісних перетворень у соціально-економічних системах. Інвестиційний клімат в Україні до 2022 року характеризувався слабкими темпами інвестиційної активності, у тому числі і в аграрному сегменті.

В умовах війни 2022 року Україна позиціонує себе як правова держава, що зберігає державний устрій та демонструє узгоджену взаємодію інституцій різного рівня (Президент України, Верховна Рада України, Національний банк України, Міністерство економіки України, Міністерство аграрної політики України, Міністерство інфраструктури України, банки, неурядові організації), спрямовану на комплексну підтримку агросектору під час

посівної кампанії для забезпечення максимально можливого урожаю.

Здатність України до злагодженої, системної реакції в умовах невизначеності, а також урахування економічного інтересу держав, що провадять політику підтримки та допомоги Україні, спрямовану на припинення війни, подолання її наслідків та попередження глобальної продовольчої кризи, дає підставу робити оптимістичні прогнози щодо налагодження інвестиційного клімату в агросекторі.

До інституційних індикаторів імовірного притоку інвестицій в аграрний сектор України у короткостроковій перспективі можна віднести: позитивне ставлення сільськогосподарських підприємств до реалізації «зелених» напрямів економіки; високий ступінь придатності ґрунтів для органічного землеробства; закріплення авторитету держави як головної інституції підтримки галузі сільськогосподарського виробництва, а у майбутньому – сприяння реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів, у тому числі й міжнародного значення.

Подальші дослідження у даному напрямку необхідно здійснювати з урахуванням того, що комплекс економічних, соціальних та інших проблем в Україні не буде повністю вирішений за рахунок зовнішніх донорів. Тому головним завданням держави має стати розробка і впровадження дієвих механізмів реалізації Національного інвестиційного плану, який враховував би інтереси внутрішніх та зовнішніх інвесторів, надавав можливості пільгового оподаткування прямих іноземних інвестицій, страхування інвестиційних ризиків та інші законодавчі гарантії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Через замінування посівна не відбудеться на 10% площ. Агропортал. 13 квітня 2022. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/cherez-zaminuvannya-posivna-ne-vidbudetsya-na-10-posivnih-ploshch> (дата звернення: 25.04.2022).

2. Дячук М. Народження голоду з вогню. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/12/685609/> (дата звернення: 25.04.2022).

3. Про внесення змін у додатки 1 і 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 березня 2022 № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.04.2022).

4. Уряд затвердив зміни до надання фінансової державної підтримки аграріям під час посівної. Міністерство аграрної політики та продовольства. 13 березня 2022 року. URL: <https://minagro.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmini-do-nadannya-finansovoyi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko> (дата звернення: 25.04.2022).

5. Верховна Рада прийняла Закон щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умо-

вах воєнного стану. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. 24 березня 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220863.html> (дата звернення: 25.04.2022).

6. Кузовкін Е. Аграрні відносини під час війни: як держава допомагає аграріям з регіонів, що постраждали від воєнних дій. Юридична газета online. Всеукраїнське професійне юридичне видання. 14 квітня 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/agrarni-vidnosini-pid-chas-viyni-yak-derzhava-dopomagaе-agrariyam-z-regioniv-shcho-postrazhdali-vid-.html> (дата звернення: 25.04.2022).

7. Astrov V., Ghodsi M., Grieveson R., Holzner M., Landesmann M., Pindyuk O., Stehrer R. and Tverdostup M. Russias Invasion of Ukraine: Assessment of the Humanitarian, Economic and Financial Impact in the Short and Medium Term. *The Vienna Institute for International Economic Studies*. April 2022. URL: <https://ideas.repec.org/p/wii/pnotes/pn59.html> (дата звернення: 25.04.2022).

8. Gavatiuk L., Korbutiak A., Sokrovska N., Karvatskyiand M., Yurii E. (2020). The system of the key indicators of formation of attractive investment climate of Ukraine and peculiarities of their management. *Problems and Perspectives in Management*, 18(1), 154–170. doi: 10.21511/ppm.18(1).2020.14 (дата звернення: 25.04.2022).

9. Гмирін А. Що заважає активному інвестуванню в український агросектор? *Економічна правда*. 12 січня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/12/681316/> (дата звернення: 25.04.2022).

10. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 11–20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10917> (дата звернення: 25.04.2022).

11. Економічна статистика. *Державна служба статистики України*. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2022).

12. Cohen, H. G. Nations and markets. (2020). *Journal of International Economic Law*, 23 (4), pp. 793–815. URL: <http://jiel.oxfordjournals.org/doi/10.1093/jiel/jgaa032> (дата звернення 25.04.2022).

13. Канцедал Н. А., Канцедал Ю. А. Парадокси боротьби з фіктивними операціями в економіці України та способи їх подолання у кризовий період. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/11192> (дата звернення: 25.04.2022).

14. Де в Україні ґрунт найбільше підходить для органічного землеробства (карта). *Visicom.api*. URL: <https://api.visicom.ua/uk/posts/organiclandinukr> (дата звернення: 25.04.2022).

REFERENCES:

1. Cherez zaminuvannya posivna ne vidbudetsia na 10% ploshch [Sowing will not take place on 10 percent of areas because of mines]. *Ahroportal*. 2022. Available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/cherez-zaminuvannya-posivna-ne-vidbudetsya-na-10-posivnih-ploshch> (accessed 25 April 2022).

2. Diachuk M. (2022) Narodzhennia holodu z vohniu [Birth of hunger from the fire. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/12/685609/> (accessed 25 April 2022).

3. Pro vnesennia zmin u dodatky 1 i 5 do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 hrudnia 2021 r. № 1424 [About Amendments to Annexes 1 and 5 to Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 1424 of December 29, 2021]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05 bereznia 2022 № 207 [Cabinet of Ministers Decree no. 207 of 05.03.2022]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2022-%D0%BF#Text> (accessed 25 April 2022).

4. Ministry of Agrarian Policy and Food (2022). Uriad zatverdyl zminy do nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky ahrariiam pid chas posivnoi [Government approves changes in provision of financial state support to farmers during sowing season]. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmindo-nadannya-finansovoyi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko> (accessed 25 April 2022).

5. Verkhovna Rada pryiniala Zakon shchodo stvorenia umov dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu [Verkhovna Rada adopted the Law on creating conditions to ensure food security under martial law]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy*. 24 bereznia 2022. Available at: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220863.html> (accessed 25 April 2022).

6. Kuzovkin E. (2022) Ahrarni vidnosyny pid chas viiny: yak derzhava dopomahaie ahrariiam z rehioniv, shcho postrazhdaly vid voiennykh dii. Yurydychna hazeta online [Agrarian relations during the war: how the state helps farmers from war-stricken regions]. *Vseukrainske profesiine yurydychne vydannia* [Yurydychna Gazeta online. All-Ukrainian professional legal edition]. Available at: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/agrarni-vidnosini-pid-chas-viyni-yak-derzhava-dopomagaie-agrariyam-z-regioniv-shcho-postrazhdali-vid-.html> (accessed 25 April 2022).

7. Astrov V., Ghodsi M., Grieveson R., Holzner M., Landesmann M., Pindyuk O., Stehrer R. and Tverdostup M. (2022) Russia's Invasion of Ukraine: Assess-

ment of the Humanitarian, Economic and Financial Impact in the Short and Medium Term. *The Vienna Institute for International Economic Studies*. Available at: <https://ideas.repec.org/p/wii/pnotes/pn59.html> (accessed 25 April 2022).

8. Gavatiuk L., Korbutiak A., Sokrovska N., Karvatskyi and M., Yurii E. (2020) The system of the key indicators of formation of attractive investment climate of Ukraine and peculiarities of their management. *Problems and Perspectives in Management*, 18(1), 154–170. doi:10.21511/ppm.18(1).2020.14 (accessed 25 April 2022).

9. Hmyrin A. (2022) Shcho zavazhaie aktyvnomu investuvanniu v ukrainskyi ahrosetor? [What does hinder to active investment in Ukrainian agricultural sector?]. *Ekonomichna Pravda* [Economic Truth]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/12/681316/> (accessed 25 April 2022).

10. Kantsedal N. A., Leha O. V. (2021). Informatysiina rol obliku v rezultatyvnosti investytsiinoi stratehii ahrarnykh pidpriemstv [The information role of accounting in the effectiveness of investment strategy of agrarian enterprises]. *Ahrosvit*, no. 11, pp. 11–20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11. Available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10917> (accessed 25 April 2022).

11. State Statistics Service. Official website. *Ekonomichna statystyka*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 25 April 2022).

12. Cohen, H. G. (2020) Nations and markets. *Journal of International Economic Law*, 23 (4), pp. 793–815. Available at: <http://jiel.oxfordjournals.org>. doi: 10.1093/jiel/jgaa032 (accessed 25 April 2022).

13. Kantsedal, N. A., Kantsedal, Y. A. (2021). Paradoxes of fighting against fictitious operations in Ukraine's economy and ways to overcome them in crisis period. *Efektivna ekonomika*, vol. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9409> (accessed 25 April 2022).

14. De v Ukraini grunt naibilshe pidkhodyt dlia orhanichnoho zemlerobstva (karta) [Where is the soil most suitable for organic farming in Ukraine (map)]. *Visicom*. api. Available at: <https://api.visicom.ua/uk/posts/organilandinukr> (accessed 25 April 2022).